

2. Зеленая книга Украинской ССР: Редкие, исчезающие и типичные, нуждающиеся в охране растительные сообщества / Под общ. ред. Ю.Р. Шеляга-Сосонко – К.: Наук. думка, 1987. – 216 с.
3. Катанская В.М. Высшая растительность континентальных водоемов СССР. Методы изучения. – Л.: Наука, 1981. – 187 с.
4. Продромус растительности Украины / Ю.Р. Шеляг-Сосонко, Я.П. Дидух, Д.В. Дубына и др.; отв. ред. Малиновский К.А. – К.: Наук. думка, 1991. – 272 с.
5. Червона книга України. Рослинний світ. - К.: Українська енциклопедія, 1996. - 608 с.

Стаття поступила до редакції 01.10.2009 р.; прийнята до друку 20.11.2009 р.

Шумська Н. В. – кандидат біологічних наук, доцент кафедри біології та екології Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Рецензент: доктор біологічних наук, професор Парпан В. І - завідувач кафедри біології та екології Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

УДК: 581.4

ЩОДО РЕКОМЕНДАЦІЇ УРОЧИЩА “ВИШОВАТИЙ” ЯК БОТАНІЧНИЙ ЗАКАЗНИК МІСЦЕВОГО ЗНАЧЕННЯ

В. І. Буняк, Л. Й. Маховська, О. С. Неспляк, В. А. Буняк

*Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, Інститут природничих наук,
кафедра біології та екології*

У статті подано систематичний та фітоценотичний аналіз флори урочища “Вишоватий”, виявлено рідкісні та зникаючі види рослин в фітоценозах урочища, подано його унікальність та цінність.

Ключові слова: флора, систематичний аналіз.

Bunjak V. I., Makhovska L. Jo., Nespljak O. S., Bunjak V. A. The recommendation of «Vyshovaty» forest as the botanical reserve of local importance. *The article shows the systematic and phytocoenosis analysis of the flora of Vyshovaty. The rare and disappeared plants were found out. Main phytocoenosis were described and their unique and scientific value were shown.*

Key words: flora, systematic analysis.

Вступ

Урочище “Вишоватий” знаходиться в околицях села Тернова Тячівського району Закарпатської області. Воно має гірські лісові схили на лівобережжі р. Тересва, схили південно-західної експозиції висотою 550-650 м над рівнем моря. Територія урочища, згідно геоботанічного районування України належить до Солотвинської улоговини Українських Карпат.

Мальовничою окрасою території є водоспад “Вишоватий”, який займає площу 0,19 га висотою 35 м, який вважається гідрологічною пам’яткою природи місцевого значення. Утворений водоспад гірським джерелом, що впадає у річку Тересва, котра біля смт. Тересва зливається з р. Тиса.

Результати і обговорення

В результаті проведених досліджень у флорі урочища “Вишоватий” виявлено 98 видів вищих судинних рослин, які належать до 46 родин.

Найбільш чисельними у видовому відношенні є такі родини як Asteraceae (15 видів), Lamiaceae (7 видів), Rosaceae (6 видів), Fabaceae (6 видів), Ranunculaceae (4 види). По три види мають такі родини, як: Betulaceae, Campanulaceae, Brassicaceae, Rubiaceae, Scrophulariaceae, а по два види – Aspleniaceae, Amaryllidaceae, Caryophyllaceae, Fagaceae, Geraniaceae, Apiaceae, Onagraceae, Plantaginaceae, Boraginaceae. Одним видом представлені 27 родин флори урочища. Систематичний та флороценотичний аналіз ведучих родин подано в таблиці.

Таблиця 1. Систематичний та флороценотичний аналіз ведучих родин флори урочища “Вишоватий”.

№п/п	Родина	№п/п	Вид	Частота зростання	флороценотип
1.	Asteraceae	1	<i>Arnica montana</i> L.	зрідка	Лучний
		2	<i>Centaurea jacea</i> L.	часто	Лучний
		3	<i>Achillea millefolium</i> L.	часто	Лучний
		4	<i>Senecio vulgaris</i> L.	розсіяно	Рудеральний
		5	<i>Senecio nemorum</i> L.	часто	Немо-ральний
		6	<i>Leucanthemum vulgare</i> L.	розсіяно	Рудеральний
		7	<i>Petasites albus</i> L.	часто	Неморальний
		8	<i>Leontodon autumnale</i> L.	часто	Лучний
		9	<i>Hieracium pilosella</i> L.	часто	Лучний
		10	<i>Inula helenium</i> L.	розсіяно	Неморальний
		11	<i>Tussilago farfara</i> L.	часто	Рудеральний
		12	<i>Lapsana communis</i> L.	розсіяно	Неморальний
		13	<i>Eupatorium cannabinum</i> L.	зрідка	Лучний
		14	<i>Bellis perennis</i> L.	розсіяно	Лучний
		15	<i>Telekia speciosa</i> Baumg	зрідка	Неморальний
2	Lamiaceae	1	<i>Callopsiopsis speciosum</i> L.	розсіяно	Рудеральний
		2	<i>Ajuga genevensis</i> L.	розсіяно	Лучний
		3	<i>Mentha piperita</i> L.	часто	Рудеральний
		4	<i>Mentha longifolia</i> L.	часто	Рудеральний
		5	<i>Thymus serpyllum</i> L.	розсіяно	Лучний
		6	<i>Salvia verticillata</i> L.	розсіяно	Лучний
		7	<i>Accinos arvensis</i> (Lam) Dandy	розсіяно	Лучний
3	Rosaceae	1	<i>Filipendula ulmaria</i> (Z.) Mixim	часто	Неморальний
		2	<i>Rubus caesius</i> L.	зрідка	Неморальний
		3	<i>Alchemilla vulgaris</i> L.	розсіяно	Лучний
		4	<i>Potentilla argentea</i> L.	розсіяно	Рудеральний
		5	<i>Potentilla erecta</i> (L.) Hampe.	розсіяно	Лучний
		6	<i>Fragaria vesca</i> L.	розсіяно	Лучний
4	Fabaceae	1	<i>Ononis arvensis</i> L.	часто	Лучний
		2	<i>Melilotus album</i> Ders.	поодинокі	Лучний
		3	<i>Vicia cracca</i> L.	поодинокі	Рудеральний
		4	<i>Trifolium repens</i> L.	часто	Лучний
		5	<i>Trifolium megal</i> L.	часто	Лучний
		6	<i>Lotus corniculatus</i> L.	часто	Лучний
5	Ranunculaceae	1	<i>Actea spicata</i> L.	часто	Неморальний
		2	<i>Aconitum piniculatum</i>	часто	Рудеральний
		3	<i>Ranunculus sceleratus</i> L.	зарослі	Лучний
		4	<i>Helleborus purpurascens</i> W.et.Kit.	зрідка	Бореальний
6	Betulaceae	1	<i>Alnus glutinosa</i> L.	часто	Неморальний
		2	<i>Corylus avellana</i> L.	часто	Неморальний
		3	<i>Carpinus betulus</i> L.	часто	Неморальний
7	Campanulaceae	1	<i>Campanula trachelium</i> L.	розсіяно	Неморальний
		2	<i>Campanula persicifolia</i> L.	розсіяно	Бореальний
		3	<i>Campanula patula</i> L.	розсіяно	Лучний
8	Brassicaceae	1	<i>Rorippa palustris</i> L.	розсіяно	Рудеральний
		2	<i>Dentaria glandulosa</i> Waldst. Kit.	часто	Неморальний
		3	<i>Lunaria rediviva</i> L.	зрідка	Бореальний
9	Rubiaceae	1	<i>Asperula odorata</i> L.	розсіяно	Неморальний
		2	<i>Galium verum</i> L.	зрідка	Лучний
		3	<i>Galium verum</i> L.	зрідка	Лучний
10	Scorhyllareaceae	1	<i>Veronica hederifolia</i> L.	розсіяно	Рудеральний
		2	<i>Digitalis grandiflora</i> Mill.	поодинокі	Лучний
		3	<i>Euphrasia stricta</i>	розсіяно	Лучний

Незважаючи на лісову місцевість, у флорі урочища переважає лучний ценотип - 32,6 %, від всієї рослинності. Це представники із родини Asteraceae: *Centaurea jacea* L., *Achillea millefolium* L., *Leontodon*

autumnale L.; з родини Lamiaceae: *Ajuga genevensis* L., *Salvia verticillata* L. та інші. На другому місці неморальні рослини - 27,7 %. Наприклад: з родини Asteraceae - *Lapsana communis* L., *Petarites albus* L., *Senecio nemorum* L.; з родини Rosaceae - *Actea spicata* L., *Rubus caesius* L., *Potentilla anserina* L.; з родини Betulaceae: *Alnus glutinosa* L., *Corylus avellana* L., *Carpinus betulus* L. З родини Rubiaceae: *Asperula odorata* L., з родини Geraniaceae – *Ceranium robertianum* L.

Третє місце займають рудеральні рослини - 20,8 %. Це такі як: з родини Brassicaceae – *Rorippa palustris* L., з родини Plantaginaceae - *Plantago lanceolata* L., *Plantago major* L., з родини Urticaceae – *Urtica urens* L., з бореальних - 12,8%: Vacciniaceae - *Vaccinium myrtillus* L., з Hyloperidaceae – *Pteridium aquilinum* Kunh та інші.

Наявність води зумовила зростання 3,9 % гігрофітних видів: Onagraceae – *Epilobium palustris* L., з Juncaceae – *Juncus efesus* L., з Alismataceae – *Sagittaria sagittifolia* L., а з сеgetальних бур'янів всього 1,9% два види (1,9%). Це представники родини Caryophyllaceae – *Stellaria media* (L.) Vill. і Equisetaceae – *Equisetum sylvaticum* L.

Види, які зустрічаються часто і розсіяно по всій території становлять 32,6% флори (*Stellaria media* (L.) Vill). До рослин, які зустрічаються часто, належать наступні види - *Asarum pseudoplanoides* L. (родина Aristolochiaceae), *Knautia arvensis* L. (Dipsacaceae), *Hieracium pilosella* та *Achillea millefolium* (Asteraceae), *Mentha longifolia* (L.) та *M. piperifolia* L. (Lamiaceae), *Ononis arvensis* L., *Trifolium repens* L., *T. media* L. та *Lotus corniculatus* (Fabaceae).

До видів, що зустрічаються зрідка - 19,8 %, належать такі, як: *Erodium cicutaria* (L.) Her з родини Geraniaceae; *Galium verum* Scop. і *Galium verum* L. з родини Rubiaceae; *Calystegia sepium* (L.) R. Br. з родини Convolvulaceae тощо.

Види, що зростають куртинами становлять 7,9 %. Це такі, як: *Juncus efesus* L. з Juncaceae; *Urtica urens* L. з Urticaceae та інші.

Поодинокі зустрічається *Melilotus album* Ders. з родини Fabaceae та інші (6,9 %).

Наукова цінність та унікальність урочища “Вишоватий” у ботанічному відношенні полягає і в тому, що тут зростає 10 видів рослин, які занесено до Червоної книги України. Це такі, як: *Lunaria rediviva* L., *Leucosium vernum* L., *Arnica montana* L., *Galantus nivalis* L., *Lilium martagon* L., *Phyllitis scolopendrium* L., *Asplenium trichomanes* L., *Dactyloriza majalis*.

У флорі урочища “Вишоватий” 47 видів рослин мають лікарські властивості. Це такі як: *Veronica hederifolia* L., *Polygonum hydropiper* L., *Achillea millefolium* L., *Potentilla argentea* L., *Plantago major* L., *Thymus serpyllum* L., *Vaccinium myrtillus* L., *Rubus caesius* L. та ін. Запаси їх досить великі, бо зустрічаються вони здебільшого часто і деякі види займають великі площі.

33 види добре відомі як декоративні рослини і є естетичною прикрасою урочища та цінними медоносами (*Impatiens nolitangere* L., *Leucanthemum vulgare* L., *Acer pseudoplatanoides* L., *Hieracium pilosella* L., *Sumphutum officinale* L., *Trifolium repens* L., *Lythrum salicaria* L., *Salvia verticillata* L.)

У процесі дослідження визначено антропогенний вплив на урочище, який зумовлений механічним та рекреаційним навантаженням. Крім того, з місцевості виносять гриби, ягоди, квіти та заносять адвентивні рослини. З'ясовано, що спричинені в природі зміни підлягають відтворенню за умов кращої організації туризму, посилення контролю та проведення пропаганди із збереження довкілля серед населення.

Висновки

Вивчення флори урочища показує, що територія поблизу водоспаду Вишоватий характеризується і унікальними особливостями і може бути рекомендована для організації тут ботанічного заказника місцевого значення.

Література

1. Біорізноманіття Карпатського біосферного заповідника. Ред. рада: *Мовчан Я.І. та ін.* - К.: Інтереконцентр, 1997. - 715с.
2. Визначник рослин Українських Карпат. – К.: Наук. думка, 1977. – 436.
3. Определитель высших растений Украины. К.: Наукова думка, 1987.- 545с.
4. Реєстр державних заповідників, заказників, пам'яток природи республіканського і місцевого значення Закарпатської області (упорядник *П.А. Гайченя*). - Ужгород, 1980. – 105 с.
5. *Стойко С., Гадач Е., Шимон Т., Михалик С.* Заповідні екосистеми Карпат. - Львів: Світ, 1991. – 248 с.

Стаття поступила до редакції 01.09.2009 р.; прийнята до друку 20.11.2009 р.

Буняк В. І. – кандидат біологічних наук, доцент кафедри біології та екології Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Маховська Л. Й. - кандидат біологічних наук, доцент кафедри біології та екології Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Неспляк О. С. - аспірант кафедри біології та екології Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Буняк В. А. - лаборант кафедри біології та екології Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Рецензент: – кандидат біологічних наук, доцент кафедри лісознавства Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника Гнездилова В. І.

УДК 581.524.444.

ВИДИ РОСЛИН ЕКОТОНІВ ШИРОКОЛИСТЯНИХ ЛІСІВ ПІВНІЧНО-СХІДНОГО МЕГАСХИЛУ УКРАЇНСЬКИХ КАРПАТ І ПРИКАРПАТТЯ, ЗАНЕСЕНІ ДО ЧЕРВОНОЇ КНИГИ УКРАЇНИ

С. Є. Шевчук

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Кафедра біології та екології
rezervportal@gmail.com

В статті наводяться матеріали власних досліджень і літературних джерел про поширення, систематичний склад червонокнижних видів рослин екотонів узлісь нижнього гірського поясу широколистяних лісів північно-східного мегасхилу Українських Карпат та Прикарпаття.

Ключові слова: рослини, занесені до Червоної книги; узлісся; екотони, північно-східний мегасхил Українських Карпат.

Shevchuk S. E. The plant species of the edge of the forests, that germinate on edges of deciduous of forests the lower mountain belt of North-eastern megaloslope of Ukrainian Carpathians and Precarpathians and are listed in the Red Data Book of Ukraine. *The article presents the results of my own research together with literary data on the widening listed in the Red Data Book of Ukraine species of the edge of the forests, that germinate on edges of deciduous of forests the lower mountain belt of North-eastern megaloslope of Ukrainian Carpathians and Precarpathians.*

Key words: *species belonging to the Red Data Book of Ukraine, edge of the forests, ecotones, North-eastern megaloslope of Ukrainian Carpathians.*

Вступ

Збереження біологічного різноманіття є однією з найактуальніших проблем сьогодення. Інтенсивність антропогенного навантаження на біосферу поступово перевищує її здатність протистояти цьому деструктивному впливу. Перед загрозою зникнення постає дедалі більша кількість живих організмів. Тому моніторинг стану природних екосистем є необхідним заходом в процесі збереження біорізноманіття.

Природа Карпат і Прикарпаття відзначається великою різноманітністю, водночас зазнаючи суттєвого антропогенного впливу. Він є особливо гострим на перехідних ділянках між кількома біомами, наприклад на узліссях. В даній статті робиться спроба охарактеризувати занесені до Червоної Книги види рослин екотонів узлісь нижнього гірського поясу широколистяних лісів північно-східного мегасхилу Українських Карпат та Прикарпаття.

Матеріали та методи

Об'єктами досліджень, які здійснювали впродовж 2006 - 2009 років, служили рослини екотонів широколистяних лісів нижнього гірського поясу Північно-східного мегасхилу Українських Карпат та Передкарпаття. Дослідження проводили на території Тисминецького, Косівського, Долинського, Галицького, Коломийського та Калуського районів Івано-Франківської області.

Геоботанічні дослідження проводили методом закладання пробних ділянок за традиційною методикою. Назви видів рослин приймали за "Определителем высших растений Украины" [2]. Детальний опис ділянок наводиться у праці Шевчука С.Є., Середюка Б.М., Парпана В.І. [9].